

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан фізико-математичного факультету

 Михайло КАЛЕНИК

« 30 » серпня 2022 року

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

галузь знань _____ 28 Публічне управління та адміністрування _____

спеціальність _____ 281 Публічне управління та адміністрування _____

Освітньо-професійна програма Публічне управління та адміністрування
другого (магістерського) рівня вищої освіти _____

мова навчання _____ українська _____

Погоджено науково-методичною комісією
фізико-математичного факультету

« 30 » серпня 2022 р.

Голова

Оксана ОДИНЦОВА, к.фіз.-мат.наук, доц.

Суми – 2022

Розробник:

Володимир МАРТИНЕНКО, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

Вікторія БОЖКОВА, д.е.н., проф., професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування _____

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Магістр	Обов'язкова, цикл професійної підготовки	
Загальна кількість годин – 150		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
		24 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		100 год.	138 год.
		Консультації:	
		2 год.	2 год.
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Стратегічне управління розвитком громад та територій» є складовою циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю Публічне управління та адміністрування освітнього ступеня «магістр». Метою дисципліни є засвоєння теоретичних та практичних знань щодо стратегічного управління розвитком в регіональному масштабі, формування професійних компетентностей з управління стратегічними та тактичними змінами територій, формування навичок щодо розробки цілей, заходів, способів управління розвитком громад та територій, раціонального використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів для досягнення ефективного функціонування регіональних суб'єктів господарювання.

Після вивчення дисципліни «Стратегічне управління розвитком громад та територій» здобувачі вищої освіти повинні володіти:

інтегральною компетентністю:

–здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальними компетентностями:

ЗК 01 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 02 – здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально-відповідально та свідомо;

ЗК 03 – здатністю розробляти та управляти проектами;

ЗК 05 – здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології;

ЗК 07 – здатністю генерувати нові ідеї (креативність);

спеціальними (фаховими, предметними) компетентностями:

СК 01 – здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти;

СК 02 – здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери;

СК 03 – здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування;

СК 04 – здатністю визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях;

СК 07 – здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

СК 08 – здатністю розробляти стратегічні документи розвитку соціально- економічних систем на вищому, центральному, регіональному,

місцевому та організаційному рівнях;

СК 09 – здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування;

СК 11 – здатністю розробляти і впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти розвитку громад та територій.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше: регіональний менеджмент, державне регулювання економіки, планування розвитку територій, право, економічна політика.

3. Результати навчання за дисципліною

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми результатами навчання здобувачів вищої освіти повинні *бути*:

РН-01	Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.
РН-07	Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.
РН-13	Планувати розвиток громад та територій, визначати їх стратегічні пріоритети, розробляти і впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти, плани, стратегії розвитку.

2. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів
А	Здобувач вищої освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, вільно самостійно та аргументовано користується теоретичними знаннями; застосовує знання при розв'язуванні завдань, може пояснити хід розв'язання, аргументувати ефективність шляху їх виконання. Правильно розв'язує завдання у межах понад 90%. Здобувач вищої освіти демонструє у наявності результати виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою.
В	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань, розв'язує завдання, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. При викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно розв'язує більшість завдання, що становить від 82 до 90%. Завдання практичних занять виконує у повному обсязі.
С	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, ознайомлений з основними джерелами, допускає суттєві неточності та помилки. Правильно розв'язує частину завдань контрольних робіт, що становлять від 74 до 81%. Завдання практичних занять виконує у повному обсязі.
D	Вільно володіє матеріалом лекцій, але не може навести власних прикладів. Може виконати елементарні завдання з теми. Фрагментарно, поверхово без аргументації та обґрунтування відповідає на запитання, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичні завдання виконує з суттєвими неточностями, правильно розв'язує завдання у межах від 64 до 73%. Виконує завдання практичних занять понад 64%.
E	Володіє матеріалом лекцій, не виявляє додаткове опанування та розширення знань. Знає основні поняття, відчуває труднощі у наведенні прикладів, аргументації положень, поясненні кроків розв'язання завдань. Розв'язує завдання у межах від 60 до 63%
F	Здобувач вищої освіти не володіє теоретичним матеріалом з дисципліни, розв'язує прості практичні завдання. Допускає суттєві помилки, не може пояснити алгоритм розв'язування практичного завдання. Розв'язує завдання у межах 36–59%
FX	Здобувач вищої освіти не володіє теоретичним матеріалом. Виконання практичних завдань викликають значні труднощі. Розв'язує завдання у межах від 0 – до 35%

Розподіл балів, що отримують здобувачі, за розділами та видами діяльності

Поточний контроль										Разом	Сума
Розділ 1					Розділ 2						
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4	T 2.5		
Поточний контроль										70	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
Контроль самостійної роботи										30	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		

T 1.1, T 1.2 ... T 2.2 – теми розділів

*Поточний контроль складається з оцінювання:

- усної відповіді – 3 бали;
- виконання тестового завдання – 2 бали;
- виконання практичних завдань – 2 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності		Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
			для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100		A	відмінно
82 – 89		B	добре
74 – 81		C	
64 – 73		D	
60 – 63		E	задовільно
35 – 59		FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34		F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Важливим елементом навчального процесу при вивченні дисципліни «Стратегічне управління розвитком громад та територій» є поточний та підсумковий контроль рівня знань здобувачів вищої освіти, що свідчить про засвоєння вивченого матеріалу, рівень підготовки здобувачів вищої освіти для виконання передбачених завдань. Контроль знань дозволяє оцінювати та вимірювати здобуті здобувачами вищої освіти в процесі навчання знання, уміння та навички, відіграє важливу роль у забезпеченні належного рівня підготовки фахівців.

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів вищої освіти є:

- систематичність роботи на семінарських (практичних) заняттях;
- активність роботи на семінарських заняттях;
- виконання практичних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- підготовка, написання та презентація реферату;
- написання есе;
- виконання контрольних завдань.

Поточний контроль здійснюється шляхом опитування здобувачів вищої освіти, прийняття виконаних завдань та робіт на практичних заняттях, обговорення доповідей (виступів) за темами семінарських занять та рефератами, проведення контрольних робіт.

Поточний контроль здійснюється у двох формах:

- контроль систематичності та активності роботи здобувачів вищої освіти протягом семестру при вивченні програмного матеріалу дисципліни;
- проміжний контроль.

Систематичність та активність роботи здобувачів вищої освіти протягом семестру контролюється за такими напрямками: регулярність відвідування семінарських занять; виступи на семінарських заняттях; участь у обговоренні питань відповідної теми; відповіді на запитання викладача; результативність експрес-тестування та експрес-опитування; підготовка аналітичних оглядів та рефератів з окремих питань; участь у студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах за напрямками, що відповідають тематичній спрямованості дисципліни.

Проміжний контроль здійснюється шляхом проведення контрольних робіт, колоквіумів та ректорської контрольної роботи.

Завдання для проміжного контролю комплектуються з теоретичних питань та тестів з відповідних тем, і є невід'ємною складовою методичного комплексу дисципліни.

Контроль самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни передбачається на основі застосування наступних форм:

- перевірка здатності самостійно працювати над засвоєнням основних тем та питань дисципліни;
- перевірка конспектів лекцій за темами курсу, що виносяться на самостійне опрацювання;

- перевірка завдань, що самостійно виконуються здобувачами вищої освіти при підготовці до семінарських та практичних занять;
- перевірка есе;
- проведення тестування за темами навчальної дисципліни.

Оцінювання видів поточної роботи студентів здійснюється за бальною шкалою в залежності від рівня знань.

Зазначені форми контролю тісно взаємопов'язані та здійснюються таким чином, щоб стимулювати ефективну роботу здобувачів вищої освіти протягом семестру та забезпечити об'єктивне оцінювання їх знань.

За результатами оцінювання засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу (аудиторна та самостійна робота) визначається рівень засвоєння програмного матеріалу та виставляється диференційована підсумкова оцінка за бальною шкалою.

6. Програма навчальної дисципліни «Стратегічне управління розвитком громад та територій»

6.1 Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ

Тема 1.1. Теоретичні аспекти стратегічного управління громадами і територіями

Вступ. Стратегічний підхід до управління громадами і територіями.

Технології стратегічного управління.

Проведення стратегічного аналізу. Формування системи цілей і завдань стратегічного розвитку громад та територій.

Застосування комунікаційних технологій в стратегічному управлінні громад та територій.

Тема 1.2. Стратегічне планування місцевого розвитку: основні поняття та взаємозв'язок з іншими сферами публічного управління

Поняття місцевого розвитку та необхідність його планування.

Планування в циклі основних функцій управління. Сутність, мета та зміст планування. Предмет, об'єкт, функції планування. Принципи планування. Класифікація різновидів планів. Методи планування.

Принципи стратегічного планування громад та територій.

Організація процесу підготовки стратегічного планування. Етапи планування.

Тема 1.3. Розвиток територій як динамічних систем

Територія як складна динамічна система. Поняття розвитку та розвитку території.

Основні засади територіального планування. Поняття генерального плану. Роль генерального плану у розвитку територій. Зміст та структура генерального плану. Порядок розроблення, коригування, погодження і затвердження містобудівної діяльності з планування територій.

Тема 1.4. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування в Україні

Нормативно-правові акти, що регламентують питання стратегічного планування на місцевому рівні, План (програма) соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Суб'єкти національної системи планування розвитку територій. Взаємодія органів влади при розробці прогностно-програмних документів. Базові інститути, що відповідають за розробку та реалізацію стратегій економічного розвитку громад та територій..

Концепція соціально-економічного розвитку держави. Заходи з реалізації державної політики щодо забезпечення збалансованого розвитку населених пунктів, що застосовуються в Україні. Пріоритетні напрями збалансованого розвитку в Україні.

Тема 1.5. Успішні практики формування та реалізації стратегічних планів регіонального розвитку в Україні

Мережа фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку. Інноваційність підходу до розвитку регіонального та місцевого потенціалу за допомогою мережі фахівців місцевого розвитку.

Міжнародні програми та проекти підтримки розвитку громад. Міжнародні донорські проекти та програми технічної допомоги для реалізації реформи децентралізації влади та місцевого самоврядування в Україні.

Успішні приклади донорських проектів та програм для реалізації реформи децентралізації влади.

Ресурсні центри громад. Ресурсні центри, що створюються на основі громадських організацій та надають безкоштовну правову, консультативну, інформаційну, методичну та інші види допомоги членам територіальних громад щодо питань розвитку різних форм місцевої демократії.

Розділ 2. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ

Тема 2.1. Моделі, механізми й інструменти управління процесами стратегічного розвитку громад і територій

Моделі управління інноваційним розвитком територіальних громад. Інноваційні форми співробітництва територіальних громад. Бюджетна децентралізація: створення умов інноваційного розвитку територіальних громад та їх співробітництва.

Формування оновленої системи надання адміністративних послуг у співробітництві з неурядовими організаціями.

Програми і проекти як інструменти реалізації стратегічних пріоритетів розвитку громад і територій. Порядок розроблення, затвердження та виконання регіональних цільових програм, прогнозних документів.

Організаційно-правові основи стратегічного планування розвитку громад та територій.

Тема 2.2. Професійні та громадянські компетентності в управлінні стратегічним територіальним розвитком

Професійні компетентності посадових осіб місцевого самоврядування: поняття, сучасні вимоги. Інтерактивні навчальні технології розвитку професійних компетентностей управлінців. Спільноти практик як сучасний комунікаційний засіб нарощування людського потенціалу професіоналів

управління.

Вплив громадськості на підвищення якості публічних послуг через упровадження моделі їх делегування неурядовим організаціям. Комунікативне забезпечення участі громадян в управлінні місцевим розвитком.

Формування та розвиток громадянських компетентностей територіальних громад у процесах програмно-цільового управління місцевим розвитком.

Громадський моніторинг забезпечення якості публічних послуг.

Краудсорсинг: використання колективного інтелекту громадськості.

Соціальна відповідальність як засіб створення гармонійного середовища взаємодії влади, бізнесу та громадськості.

Тема 2.3. Стратегія регіонального розвитку

Основні поняття: державна стратегія розвитку, регіональна стратегія розвитку.

Стратегії розвитку громад і територій. Особливості регіональних стратегій розвитку.

Комплексний підхід до розробки національних/ регіональних програмних документів щодо розвитку публічного управління.

Методологія роботи над стратегією розвитку територіальної громади.

Етапи розробки стратегії розвитку територіальної громади.

Успішні практики реалізації стратегій розвитку територіальних громад.

Тема 2.4. Моніторинг та оцінювання в стратегічному управлінні розвитком громад та територій

Сутність моніторингу та оцінювання в стратегічному управлінні. Роль моніторингу в процесі розробки та реалізації місцевих програм. Організація моніторингу та оцінювання.

Управління процесом реалізації стратегії розвитку громад і територій. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану сталого розвитку регіону.

Оперативне управління. Стратегічна екологічна оцінка стратегії розвитку регіону. Управління процесом реалізації стратегії розвитку громад і територій. Моніторинг й оцінювання реалізації стратегічного плану сталого розвитку регіону.

6.2 Структура та обсяг навчальної дисципліни «Стратегічне управління розвитком громад та територій»

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі					
		Лекції	Практ	Лабор	Конс.		Самос	Лекції	Практ	Лабор	Конс.	Самос
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ												
Тема 1.1. Теоретичні аспекти стратегічного управління громадами і територіями	14	2	2			10	16					16
Тема 1.2 Стратегічне планування місцевого розвитку: основні поняття та взаємозв'язок з іншими сферами публічного управління	14	2	2			10	16	1				15
Тема 1.3. Розвиток територій як динамічних систем	14	2	2			10	17	1	2			14
Тема 1.4. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування в Україні	14	2	2			10	16					16
Тема 1.5. Успішні практики формування та реалізації стратегічних планів регіонального розвитку в Україні	18	4	4			10	16		2			14
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ												
Тема 2.1. Моделі, механізми й інструменти управління процесами стратегічного розвитку громад і територій	18	4	4			10	16	1				15
Тема 2.2. Професійні та громадянські компетентності в управлінні стратегічним територіальним розвитком	14	2	2			10	17	1	2			14
Тема 2.3. Стратегія регіонального розвитку	18	4	4			10	16					16

Тема 2.4. Моніторинг та оцінювання в стратегічному управлінні розвитком громад та територій	16	2	2		2	10	20				2	18
Всього	150	24	24		2	100	150	4	6		2	138

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/П	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ Тема 1.1. Теоретичні аспекти стратегічного управління громадами і територіями	4	-
2	Тема 1.2 Стратегічне планування місцевого розвитку: основні поняття та взаємозв'язок з іншими сферами публічного управління	2	2
3	Тема 1.3. Розвиток територій як динамічних систем	2	
4	Тема 1.4. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування в Україні	2	
5	Тема 1.5. Успішні практики формування та реалізації стратегічних планів регіонального розвитку в Україні	2	2
6	РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ Тема 2.1. Моделі, механізми та інструменти управління процесами стратегічного розвитку громад та територій	2	
7	Тема 2.2. Професійні та громадянські компетентності в управлінні стратегічним територіальним розвитком	2	2
8	Тема 2.3. Стратегія регіонального розвитку	4	
9	Тема 2.4. Моніторинг та оцінювання в стратегічному управлінні розвитком громад та територій	2	
	Всього	24	6

6. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Берданова О. Ресурсне забезпечення регіонального та місцевого розвитку. К., 2014. 37 с.
2. Вакулєнко В. П., Берданова О. А. Стратегічне планування місцевого розвитку. Київ: Проекту міжнародної технічної допомоги «Підтримка децентралізації в Україні», 2012. 92 с.
3. Воробей В. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики / посібник. За підтримки програми USAID DOBRE. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB.pdf
4. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / авт. кол.: [Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребкало та ін.]; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.
5. Кириленко. О. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальних громад: [навч. посібн.] / О. Кириленко, Малиняк Б. К., ТОВ «ПДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/2finlweb.pdf>
6. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-rozvytku-terytorialnyh-gromad/>
7. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 278 с. URL: http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1076/1/ЕЛЕКТР._ПОСИ_Б._ПУБЛ._АДМ._2018_.PDF.
8. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. – К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. – 244 с.
9. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. Методичне забезпечення. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-rozvytku-terytorialnyh-gromad/metodychne-zabezpechennya/>
10. Сурніна-Далекорей О. Стратегічне управління розвитком громад і територій: навчально-методичні рекомендації (для студентів спеціальності – 281 Публічне управління та адміністрування) / Ольга Сурніна-Далекорей; Навчально-методична серія «КАФЕДРА»; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і держ. управління]. Ужгород, 2020. 53 с.

Додаткова:

1. Бакуменко В. Д. Публічне адміністрування як процес вироблення, прийняття та виконання управлінських рішень. *Наукові розвідки з державного управління: зб. наук. пр.* 2015. № 1. С. 8-26.
2. Бобровський О.І. Теоретичні засади публічного управління територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/153.pdf
3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. К., Москаленко О. М., 2012. 212 с.
4. Інституціоналізація публічного управління в Україні: наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ: НАДУ, 2019. 210 с.
5. Карпа М.І. Розвиток публічної служби в Україні: компетенційний підхід: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 264 с.
6. Кондратинський О.С. Ключові громадянські компетентності територіальних громад. *Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю* / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, Н. Г. Протасової, Ю. О. Молчанової. К.: НАДУ, 2016. С. 129 – 133.
7. Кондратинський О.С. Термінологічний аналіз понять «громадянське суспільство» та «територіальна громада». *Аспекти публічного управління.* Д.: 2015. № 11–12. С. 14–20.
8. Медвідь В. Ю., Коблянська І. І., Глазун В. В. Проблемні аспекти становлення моделі стратегічного менеджменту у громадах України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 25, Ч. 1. 2019. С.153-161. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/35.pdf
9. Місцеве самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії. Огляд. Публікація видана за фінансової підтримки Уряду Швеції. SKL International 2016, оновлене видання 2020. 84 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/720/Ukrainian_finalver_bluebook_compressed.pdf
10. Нагорний С. «Перекроювання» у країнах Вишеградської групи: висновки для України. URL: <http://icps.newagelab.com.ua/pub/files/113/79.pdf>
11. Петрова І. Л. Стратегічне управління людськими ресурсами: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2013. 466 с.
12. Правові аспекти публічного управління: теорія та практика / за заг. редакцією Л. Прокопенка. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2018. 316 с.
13. Публічна політика: навч. посіб. / за заг. ред. С. О. Телешуна. К.: НАДУ, 2016. 340 с.
14. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія: І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1. К.: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 213 с. Т.

2. К.: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 246 с. Т. 3. К.: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 155 с.

15. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с. URL: <http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/monografii/Монографія>

16. Реформа з децентралізації: перехід від добровільного об'єднання територіальних громад до адміністративного укрупнення територіальних громад та районів. Посібник щодо розгляду окремих спорів, обумовлених змінами в адміністративно-територіальному устрої України, що відбулися у 2020 році). 2021. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/750/Posibnyk_perekhid_vid_dobrovolnogo_obiednannia_do_administratyvnogo_ukrupnennia__1_.pdf

17. Ярема Л. В., Замора О. І. Управління розвитком територіальної громади. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8914> (дата звернення: 17.10.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.104

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI від 08 лип. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

2. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/>

3. Децентралізація. Бібліотека. URL: https://decentralization.gov.ua/library?year=&library_category=&library_source=&library_theme=&library_type=&library_name=

4. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

5. Звіт щодо розробки системи оцінки ефективності територіальних громад (пілотний проєкт). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/798/Report_PMS_Pilot_29.12.2021_final_Ukr.pdf

6. Конституція України: закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 10 січня 2022 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/800/10.01.2022.pdf>

8. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 груд. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

9. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>

10. Посібник з основ управління людськими ресурсами для територіальних громад. URL:

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/767/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_HR.pdf

11. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лют. 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 сер. 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>

13. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента